

9 Milieu en gezondheid in de regio Gelre-IJssel

Eén van de wettelijke taken van de GGD is de bescherming en bevordering van de gezondheid van burgers in relatie tot het milieu. Deze taak is ondergebracht bij het team Medische Milieukunde. In deze factsheet wordt dit taakgebied verder uitgewerkt en toegelicht met voorbeelden uit de praktijk. Daarnaast wordt er een overzicht gegeven van de meldingen die in het afgelopen jaar zijn binnengekomen.

GEZONDHEID EN OMGEVING

De samenleving stelt de laatste jaren in toenemende mate vragen over het effect van milieufactoren op de gezondheid. Gemeenten en bezorgde burgers bellen hiervoor met regelmaat de GGD Gelre-IJssel. Enkele voorbeelden van vragen die worden gesteld, zijn:

- Iemand wil een kavel kopen op ongeveer 35 meter afstand van een hoogspanningslijn. Zijn hier gezondheidsrisico's aan verbonden?
- Een bewoner met gezondheidsklachten belt. Zijn gezin heeft al ruime tijd last van irritatie van keel, neus en ogen in huis. Kan dit iets met de woning te maken hebben?
- In een wijk signaleren de bewoners een hoog aantal gevallen van kanker. Zou dit te maken kunnen hebben met een lokale milieubron? Is het aantal kankerpatiënten daadwerkelijk hoger dan in andere gemeenten of is dit toeval?
- Iemand heeft zonder het te weten wekenlang in huis geklust met asbestmateriaal. Is medisch onderzoek mogelijk en zinvol?

- De gemeente moet een milieuvergunning beoordelen voor een slijpinstallatie waarbij veel fijn stof en geluid wordt geproduceerd. Wat zijn de gezondheidskundige risico's?

Op basis van de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid (WCPV) heeft het team Medische Milieukunde van de GGD de taak om deze vragen te onderzoeken en de situatie van de aanvrager te verbeteren of advies uit te brengen.

De voornaamste doelstelling van Medische Milieukunde is het beschermen en bevorderen van de gezondheid van burgers, door het contact met schadelijke milieufactoren te beperken. Hierbij richt zij zich op verschillende doelgroepen, zoals de gemeenten, de individuele burger, bewonersgroepen en instellingen. Om meer inzicht te krijgen in de relatie tussen bepaalde milieufactoren en gezondheidseffecten, kan nader onderzoek worden overwogen.

Milieufactoren

Volgens het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) is ongeveer 2-5% van het gezondheidsverlies in Nederland toe te schrijven aan milieufactoren. Deze zijn te

Binnenmilieu		Buitenmilieu	
Factoren	Gezondheidseffect	Factoren	Gezondheidseffect
Tabaksrook	Longkanker	Ozon (smog)	Prikkeling slijmvliezen (hoesten) en irritatie ogen (bij >10% van de kinderen (7-12 jr) verminderde longfunctie)
Fijn stof (verbrandingsprodukt)	Slechtere longfunctie, hartinfarct of beroerte	UV-straling	Huidveroudering, huidkanker, staar, verminderde afweer
Huisstofmijt, schimmel	Allergie	Fijn stof (uit verkeer)	Luchtwegklachten, astma-aanvallen (600 kinderen per dag; (7-12 jr), hart- en vaatziekten (700 pers/jr vroegtijdige sterfte)
Vluchtige stoffen (aldehyden)	Hoofdpijn, vermoeidheid, irritatie van neus, keel en ogen	Verkeersgeluidshinder	Slaapverstoring, verhoogde bloeddruk (max. 270.000 pers/jr), hart- en vaatziekten
Asbest	In zeldzame gevallen longvlies- of buikvlieskanker, asbestose, longkanker (alleen in samenhang met roken)		

* Als gevolg van passief roken.

Tabel 1 Binnen- en buitenmilieufactoren met hun gezondheidseffecten in Nederland

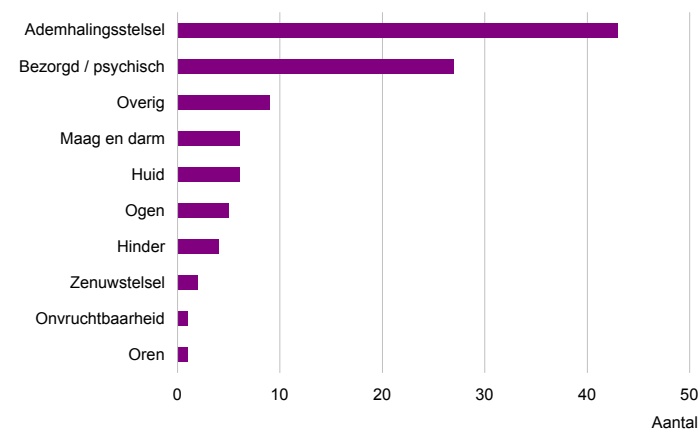
onderscheiden in binnenmilieu- en buitenmilieufactoren. Met name het binnenmilieu blijkt een belangrijke bijdrage aan onze gezondheid te leveren. Het overgrote deel van de dag verblijven we namelijk in gebouwen en ademen dus de lucht in die in het gebouw aanwezig is. Uit onderzoek is gebleken dat bij onvoldoende aandacht voor de inrichting, het gebruik en de ventilatie van het gebouw, deze binnenlucht ongezonder is dan de buitenlucht. Een ongezond binnenmilieu kan leiden tot klachten als geurhinder, oogirritatie, hoofdpijn, vermoeidheid en een verminderd concentratievermogen. Bij te weinig ventilatie ontstaat ook ophoping van vocht, huisstofmijt en schimmels. Het gevolg is een toename van astmaklachten en ziekteverzuim. Gezondheidsverlies als gevolg van een ongezond binnenmilieu blijkt veel voor te komen op basisscholen. Onderzoek wijst uit dat 25% van het ziekteverzuim van docenten in het basisonderwijs kan worden toegeschreven aan binnenmilieufactoren.

Andere belangrijke milieufactoren naast huisstofmijt en schimmel zijn tabaksrook, fijn stof, vluchtige stoffen, asbest, ozon, verkeersgeluidshinder en UV-straling. Hoewel er al het één en ander bekend is met betrekking tot gezondheidsrisico's van deze milieufactoren, blijft het daadwerkelijke gezondheidseffect lastig in te schatten. Ook zijn er milieufactoren waarvan het effect nog onvoldoende bekend is op de langere termijn. Voorbeelden hiervan zijn straling (van bijv. zendmasten en mobiele telefoons) en vluchtige stoffen.

In tabel 1 zijn een aantal van de belangrijkste binnen- en buitenmilieufactoren en hun gezondheidseffecten weergegeven.

MILIEUGEZONDHEIDSKLACHTEN IN DE GELRE-IJSSEL

Vanaf mei 2006 worden de milieugezondheidsklachten die bij de GGD binnenkomen, bijgehouden in een elektronisch

Figuur 1 Aantal binnengekomen meldingen bij de GGD in de periode mei 2006 t/m februari 2007 uitgesplitst naar type klacht.

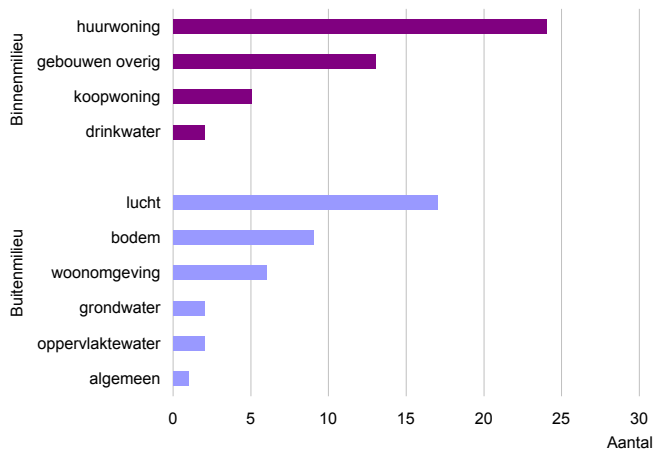
Casus UMTS en GSM straling, gemeente Apeldoorn 2006

In onze moderne samenleving wordt mobiliteit en bereikbaarheid steeds belangrijker. Draadloze communicatie is daarbij onmisbaar. Zo wordt er steeds meer gebruik gemaakt van mobiel telefoneren en internet, waarvoor een netwerk van antenne-installaties nodig is. Naar aanleiding van vragen en klachten als gevolg van de plaatsing van een nieuwe UMTS-mast in een wijk en het toepassen van nieuw landelijk beleid heeft de gemeente Apeldoorn enkele informatiebijeenkomsten georganiseerd. Hiervoor werden wijkbewoners, instellingen en vertegenwoordigers van de gemeente uitgenodigd. Tijdens deze bijeenkomsten werden de richtlijnen voor het plaatsen van antennes belicht door het antennebureau en ging de GGD Gelre-IJssel in op eventuele gezondheidseffecten. Daarnaast was er ruimte voor vragen en klachten die werden toegeschreven aan de masten. De angsten en negatieve associaties bleken echter onnodig groot, omdat op basis van de huidige stand van wetenschap er onvoldoende aanwijzingen voor zijn dat radiogolven afkomstig van antenne-installaties gezondheidsklachten veroorzaken.

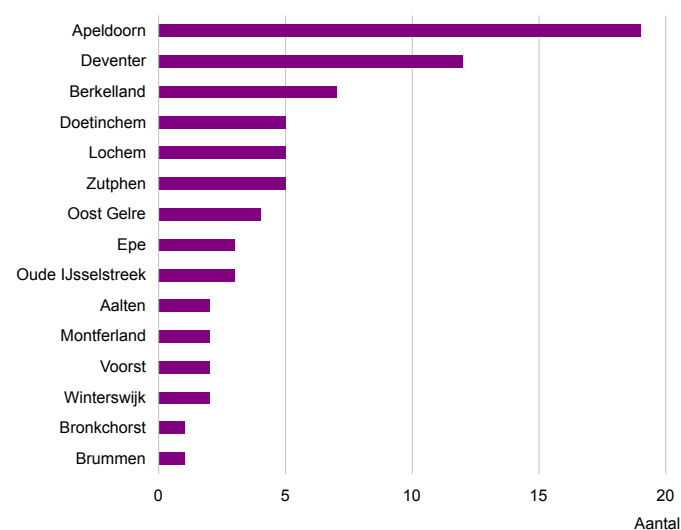
registratiesysteem. In figuur 1 is een overzicht weergegeven van de meldingen die zijn binnengekomen vanaf mei 2006 tot en met februari 2007. In figuur 1 is te zien dat het grootste deel van de meldingen betrekking heeft op het ademhalingsstelsel. Daarnaast wordt regelmatig contact opgenomen met de GGD in situaties dat er sprake is van bezorgdheid of ongerustheid, maar (nog) niet van een aandoening.

De meeste meldingen die betrekking hebben op het binnenmilieu komen vanuit huurwoningen. Problemen die te maken hebben met het buitenmilieu hebben in de meeste gevallen te maken met de buitenlucht. In figuur 2 is een overzicht weergegeven van de meldingen uitgesplitst naar binnenmilieu- en buitenmilieufactoren.

In figuur 3 is een overzicht van het aantal meldingen per gemeente weergegeven. De meeste meldingen zijn afkomstig uit de gemeente Apeldoorn en Deventer.

Figuur 2 Aantal binnengekomen meldingen bij de GGD in de periode mei 2006 t/m februari 2007 uitgesplitst naar binnenmilieu- en buitenmilieu-factoren.

Figuur 3 Aantal binnengekomen meldingen bij de GGD in de periode mei 2006 t/m februari 2007 uitgesplitst naar gemeente.

LUCHTWEGKLACHTEN IN DE REGIO GELRE-IJSSEL

Uit de registratie blijkt dat een groot deel van de meldingen (ruim een derde) gerelateerd is aan de ademhalingswegen. Uit landelijke gegevens blijkt dat in de regio Gelre-IJssel 8,1% van de bevolking een chronische luchtwegklacht heeft. Het landelijk gemiddelde is 7,3% (CBS). Chronische luchtwegaandoeningen blijken het meest voor te komen in het oosten van Nederland en sterfte aan de luchtwegaandoeningen COPD en astma blijkt het hoogst te zijn in de regio Gelre-IJssel (CBS).

Naast landelijke gegevens beschikt de GGD over gegevens uit de regionale monitors: de jeugdmonitor E-MOVO (Elektronische MOnitor en VOorlichting) en de ouderenmonitor. Uit de resultaten van de ouderenmonitor kwam naar voren dat 11,8% van de ouderen van 65 jaar en ouder astma of

COPD heeft. Het landelijk gemiddelde is 10,4% (CBS). In de jeugdmonitor is gevraagd naar het voorkomen van astma, chronische bronchitis en CARA. 9,9% van de jongeren in de regio Gelre-IJssel geeft aan dat één van deze aandoeningen bij hem / haar is vastgesteld door een arts.

WAT DOET MEDISCHE MILIEUKUNDE NOG MEER?

Naast het behandelen van vragen, gezondheidsklachten en meldingen heeft het team Medische Milieukunde nog 4 andere belangrijke taken, namelijk:

- Beleidsadviesing (aan gemeenten)
- Signalering van ongewenste situaties
- Op preventie gerichte voorlichting.
- Advisering bij milieu-incidenten

Enkele voorbeelden van signalering, onderzoek, advisering en voorlichting door Medische Milieukunde zijn hieronder beschreven:

De eikenprocessierups

De eikenprocessierups is aan een sterke opmars bezig. Na contact met de brandharen van dit beestje kunnen klachten ontstaan zoals jeuk, huiduitslag, en irritatie aan ogen of luchtwegen. Vanaf 2004 wordt door de GGD Gelre-IJssel jaarlijks op eigen initiatief het vóórkomen van de rups geïnventariseerd. Daarnaast organiseert zij samen met de gemeenten en provincie een effectieve voorlichting over

Scholenproject binnenmilieu

Vanuit het verleden is het bekend dat de kwaliteit van het binnenmilieu van basisscholen matig tot slecht is. Vanwege deze reden is er aandacht en onderzoek voor dit probleem gekomen. De praktijk wijst uit dat een gerichter ventilatiegedrag van leerkrachten al tot een aanzienlijke verbetering van de binnenmilieukwaliteit kan leiden. Om het binnenmilieu in scholen nog verder te verbeteren, zijn soms aanpassingen aan het schoolgebouw nodig. Daarom is de GGD Gelre-IJssel in samenwerking met 21 andere GGD'en in Nederland en het ministerie van VROM, gestart met een project gericht op verbetering van het ventilatiegedrag van leerkrachten van basisscholen. Bij dit project wordt onder andere meetapparatuur en specifiek op scholen gerichte voorlichtingsactiviteiten ingezet. Daarnaast heeft de GGD een provinciale en gemeentelijke subsidie ontvangen voor een nieuw project ter verbetering van de ventilatie op 160 basisscholen in Gelderland: 'Frisse lucht op school'. Dit project wordt in samenwerking met 6 andere GGD'en in Gelderland uitgevoerd.

Meer informatie over het binnenmilieu in scholen is te vinden op www.frissescholen.nl

gezondheidsaspecten en bestrijding in de regio. Wanneer een nieuwe opmars van de eikenprocessierups wordt gemeld bij de medewerkers van medische milieukunde, wordt advies op maat en informatie gegeven aan burgers en gemeenten (onder andere de medewerkers in de groenvoorziening).

Asbestangst bij burgers

Een burger uit de regio Gelre-IJssel belt naar de medisch milieukundige van de GGD met de vraag 'Mijn buurman heeft onderdelen van asbest op zijn balkon staan. Kan dit een gevaar zijn voor de gezondheid van mijn jonge kinderen?' De situatie wordt onderzocht door gerichte vragen te stellen en daaruit blijkt dat de asbestonderdelen goed afgedekt zijn. Er staan geen kapotte stukken en het materiaal is netjes afgedekt met plastic. In deze situatie is er geen gevaar voor de volksgezondheid aanwezig. Echter, niet altijd levert het stellen van vragen voldoende duidelijkheid op over de aanwezigheid van gezondheidsrisico's. In die gevallen beoordeelt de medisch milieukundige de situatie ter plekke en verstrekt gericht advies.

Voetbalveld is ondergelopen met rioolwater

Een bedrijf belt na behoorlijke regenval de medisch milieukundige vanwege een overgelopen riolering. Een voetbalveld is hierdoor verontreinigd met 'smerig' water. Het bedrijf vraagt naar de gezondheidsrisico's en wanneer de kinderen weer kunnen spelen. Bij het KNMI wordt geïnformeerd naar de weersvoorspellingen en gezien de gunstige voorspellingen kunnen de werkzaamheden aan het riool snel worden verricht. Verder geeft de medisch milieukundige het advies om de velden te besproeien, waardoor het 'smerige' water wordt verdund en wegloopt. Na veertien dagen kan er weer normaal worden gespeeld, zonder gezondheidsrisico's voor de kinderen.

Kankerclusters

Een moeder belt dat ze zich afvraagt of de dood van haar dochter aan leukemie een relatie heeft met de afgedekte vuilstortplaats in de buurt. Deze vraag is een voorbeeld van een onderzoek naar de mogelijke oorzaken van kanker door milieufactoren. Omdat in enkele straten van een dorp een toename van kanker onder buurtbewoners lijkt te zijn, wordt een verband gelegd met een oude vuilstort. De GGD neemt contact op met de Provincie om na te vragen welke stoffen op die locatie zijn gestort. De Provincie geeft aanvullende informatie met betrekking tot de historische oorsprong van de stort, welke materialen er zijn gestort, hoelang de stort is afgedekt en waarmee. Daarnaast wordt epidemiologisch onderzoek gedaan naar het aantal kankerpatiënten, de vormen van kanker die voorkomen in de betreffende buurt, de leeftijdsopbouw van de buurt en de leefstijl van betrokkenen (zoals roken, drinken en hobby's). Na het onderzoek blijkt dat er geen relatie gelegd

kan worden tussen de vormen van kanker en de oorspronkelijke vuilstort.

Zoals bij de taken is te zien, speelt Medische Milieukunde ook een rol bij de beleidsontwikkeling van de gemeente. GGD Gelre-IJssel heeft de ambitie de gemeente jaarlijks een overzichtsrapportage te geven van:

- Klachten en vragen
- De door het team Medische Milieukunde geleverde producten aan de gemeente
- Relevante beleidsontwikkelingen binnen de gemeente
- Ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op de gemeente
- Een uitgebreide analyse van de milieugegevens uit de nationale monitor volksgezondheid (één maal in de vier jaar)
- Aanbevelingen voor eventuele beleidswijzigingen

REGELGEVING BIJ MEDISCHE MILIEUKUNDE

Landelijk zijn er voor de verschillende gebieden die betrekking hebben op milieu en gezondheid wetten opgesteld. De belangrijkste wetten zijn de Wet geluidhinder, Besluit luchtkwaliteit, Bouwbesluit, Wet bodembescherming en water. Het Besluit luchtkwaliteit bevat de Europese regels en normen m.b.t. de luchtkwaliteit in Europa. Het geeft aan op welke termijn de normen gelden en gehaald moeten worden en welke bestuursorganen verantwoordelijk zijn voor het halen van die normen. Gemeenten, provincies en de rijksoverheid zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van dit besluit. Gemeenten en provincies moeten de lokale luchtkwaliteit in kaart brengen en daarover jaarlijks rapporteren.

Samenvattend

- Regelmatig wordt door burgers contact opgenomen met de medisch milieukundigen van de GGD Gelre-IJssel.
- De vragen en klachten die bij Medische Milieukunde terechtkomen, hebben betrekking op de relatie tussen milieu en gezondheid.
- De meeste vragen en klachten hebben betrekking op de luchtwegen.
- Statistisch gezien komen luchtwegklachten relatief vaak voor in het oosten van Nederland.
- In totaal is ongeveer 2-5% van het gezondheidsverlies in Nederland te wijten aan milieufactoren.
- Naast het behandelen van vragen en gezondheidsklachten heeft Medische Milieukunde een (beleids-)adviserende, voorlichtende en signalerende taak.
- De medisch milieukundigen zijn een vraagbaak voor burgers, instellingen en gemeenten.

Referenties

www.RIVM.nl

Organisatieprofiel Medische Milieukunde, GGD Gelre-IJssel

Centraal Bureau voor de Statistiek

Ouderenonderzoek 2005, Oost Nederland

E-MOVO 2003, Oost Nederland

Tekst, tabellen en figuren

Theo Loef, Ine van Douveren (artsen medische milieukunde)

Steven van der Lelie (verpleegkundige medische milieukunde)

Ineke Slagter (senior beleidsadviseur/projectmanager)

Josie Dezentjé, Petra Boluijt, Annemien Haveman-Nies
(epidemiologen)

Hanneke Sluyters (dataverwerking)

Ontwerp

Witte Rook grafisch ontwerpers

Arnhem/Deventer/www.witterook.nl

Milieu en gezondheid in de Gelre -IJssel is een onderdeel van de Gezondheidsatlas van de regio Gelre-IJssel.

De Gezondheidsatlas is te downloaden via www.ggdgelre-ijssel.nl/info/voor/gemeenten.

Milieu en gezondheid in de Gelre -IJssel is een uitgave van:

GGD Gelre-IJssel, Kenniscentrum

Postbus 90

7400 AB Deventer

(0314) 32 13 29

E-mail: kenniscentrum@ggdgelre-ijssel.nl

www.ggdgelre-ijssel.nl

Gelre-IJssel

Overname van gegevens is toegestaan, mits voorzien van bronvermelding.

Jaar van uitgave: 2007